

Journal of Analytic Divinity
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jad>
E-ISSN: 2602-3792
9/1 (2025), 96-121

Küreselleşmenin Yerel Kùltürler ve Dinî Eğilimler Üzerindeki Etkisi: Konya Örneği

The Effect of Globalization on Local Cultures and Religious Trends: The Case of Konya

Dr. İbrahim Kaygusuz

Dr. Millî Eğitim Bakanlığı

Ph. D. Ministry of National Education. Ankara/Türkiye

E-Posta: ibrahimkaygusuz@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9682-751X

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 29 Mart/March 2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 16 Haziran/June 2025

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Haziran/June 2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Yaz/Summer

DOI: jad.1668116

Cite as / Atıf. Kaygusuz, İbrahim. "Küreselleşmenin Yerel Kùltürler ve Dinî Eğilimler Üzerindeki Etkisi: Konya Örneği". *Journal of Analytic Divinity*, 9/1, 2025, 96-121.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (İbrahim Kaygusuz)

Finansal Destek / Grant Support: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Yazar Katkıları / Author Contributions: İbrahim Kaygusuz % 100

Web: <http://dergipark.org.tr/jad> | **e-mail to:** editorjand@gmail.com

Öz

Küreselleşme, iletişimin hızlanması, mekânın dönüşmesi ve dünyanın bir köy hâline gelmesidir. Bir toplumsal dönemin bitişi ve yeni bir toplumsal dönemin başlangıcı olan küreselleşme, toplumsal ilişkileri daha sanal, hızlı ve akışkan hâle getirmiştir. Kültür, yerelleşme ve dinî değerler üzerinde dönüştürücü etkilerde bulunan küreselleşme melez ve senkretik görünümeler ortaya çıkarmıştır. Küreselleşmenin, aidiyet duygularından uzaklaştıran etkilerine karşı din ve yerel kültürler güven ilişkileri ile öne çıkmakta böylece eş zamanlı olarak küresel ve yerel yeni kimlikler ortaya çıkmaktadır. Din ve küreselleşme ilişkisi tek yönlü olarak ilerlememektedir. Küreselleşme dinin toplumsal boyutuna ve tasavvurlarına etki ederken din de küresel bir fail olarak sosyal hayatı yapılandırmaya devam etmektedir. Bu çalışmanın temel amacı, küreselleşmenin yerel kültürler ve dini eğilimler üzerindeki etkisini Konya örneklemini üzerinden anlamaya çalışmaktır. Makalede, küreselleşmenin yerel kültürler ve dinî eğilimler üzerindeki etkisi şu soru çerçevesinde anlaşılmaya çalışılmıştır: Küreselleşmenin, Konya'nın yerel kültürü, dinî inanç ve değerleri ile hayat tarzı üzerindeki dönüştürücü etkisi hangi düzeydedir? Nitel yöntemle elde edilen verilerin sosyolojik bakış açısıyla ele alındığı bu çalışma sonucunda, Konya'nın, küreselleşme sürecinde dini ve geleneksel değerlerini büyük ölçüde koruduğu görülürken, gençliğin yaşam tarzında ve dine karşı ilgisinde yaşanan dönüşümün sekülerleşme eğilimlerini hızlandırdığı saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Küreselleşme, Yerelleşme, Kültür, Din, Konya

Abstract

Globalization is the acceleration of communication, the alteration of the space and the transformation of the world into a village. Globalization, which marks the end of a social era and the beginning of a new one, has made social relations more virtual, fast and fluent. Globalization, which has transformative effects on culture, localization and religious values, has produced hybrid and syncretic views. Religion and local cultures become prominent with their relations of trust against the effects of globalization, which distances them from their sense of belonging, and thus new global and local identities emerge simultaneously. The relationship between religion and globalization does not proceed in one direction. While globalization affects the social dimension and conceptions of religion, religion continues to structure social life as a global agent. This study aims to understand the impact of globalization on local cultures and religious tendencies through Konya sample. This article seeks to understand the impact of globalization on regional cultures and religious trends in the context of the following question: To what extent has globalization changed the local life, religious beliefs and cultural practices in Konya? As a result of this study, in which the data obtained by qualitative method are handled with a sociological perspective, it is seen that Konya has preserved its religious and traditional values to a great extent in the process of globalization; however, the transformation in the lifestyle of the youth and their interest in religion have accelerated the secularisation tendencies.

Keywords: Globalization, Localization, Culture, Religion, Konya.

Giriş¹

Küreselleşme, üzerinde ittifak edilen bir tanıma kavuşmuş değildir. Tekil bir durumdan ziyade bir süreç veya süreçler seti olan küreselleşme, uzak ile yakın arasındaki zıtlığı ortadan kaldırmış ve toplumları birbirine bağlamıştır. Dünya, bilim ve teknoloji sayesinde bir köy haline gelmiş, mekân kavramı dönüşmüş, kıtalar arası iletişim ve bilgi aktarımı tek tuşla mümkün hâle gelmiştir. Küreselleşme aynı anda hem dünyanın küçülmesine hem de bir bütün olarak dünya bilincinin güçlenmesine işaret etmektedir. Sosyokültürel ve fikrî süreçlere sahip olan küreselleşme ekonomik anlamda liberalizmin yeni bir söylemi olarak görülmektedir. Küreselleşmeyle birlikte dünyanın bir köşesinde yaşanan kültürel, sosyal ya da ekonomik bir durum farklı coğrafyaları aynı anda etkilemektedir.

Din ve yerelleşme, küreselleşme olgusuyla ilişkili iki unsurdur. Millî ve yerel reflekslerle mikro milliyetçi akımlar küreselleşmeye karşı gelişen tepkisel hareketlerdir. Küreselleşme özünde ulus devletin, millî kimliklerin ve reflekslerin erozyonu iken (Hall, 1998, 46) yakın dönemde bu refleksler beklenmedik şekilde tekrar yeşermiştir. Bu durum küreselleşmenin din ve yerel değerlerle ilişkisini yeniden ele almayı zorunlu kılmaktadır. Küreselleşme, din ve yerelleşme arasındaki ilişkiyi doğru anlamak, yerelin anlam haritası olan dinî inançları, geleneksel değerleri ve bunların şekillendirdiği davranış kalıplarını anlamakla doğru orantılıdır. Yerel mekânlar, metaforlar, sosyal ağlar ve dokuların küreselleşme sürecinde büründüğü yeni formlar bu süreci anlamaya katkı sağlamaktadır.

Din, bir taraftan teolojik ve toplumsal boyutlarıyla küreselleşmeden etkilenirken diğer taraftan küreselleşmeye karşı direnmekte ve küresel bir fail olarak sosyal hayatı yapılandırmaya devam etmektedir. İslam, küreselleşme sürecinin en çok tartışılan dinlerinden birisi olmuştur. İslamın bir taraftan evrensel karakteri öte taraftan yerel kültürel değerleri reddetmeyen tutumu onu cihanşümûl bir din hâline getirmiştir. Baskın küresel Batı kültürünün bu küresel dinin özüne etkisini ve yerel yansımalarını yerel bir kültürel çevre üzerinde ele almak önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı muhafazakârlık ve maneviyatın belirgin bir yaşam biçimine dönüştüğü kültür şehri Konya'nın küreselleşme sürecinden etkilenme düzeyini kültür, yerelleşme ve din bağlamında anlamaya çalışmaktır. Makalede, küreselleşmenin yerel dinî eğilimler üzerindeki etkisi şu soru çerçevesinde anlaşılmaya çalışılmıştır: Küreselleşmenin, Konya'nın yerel kültürü, dinî inanç ve değerleri ile hayat tarzı üzerindeki dönüştürücü etkisi hangi düzeydedir? Makalede küreselleşme bağlamında Konya'daki manevi, kültürel, sosyal ve ekonomik dönüşümlerin yansımaları, imkân ve alternatifleri ele

¹ Bu çalışma, 2011 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında Doç. Dr. Osman ÖZKUL danışmanlığında tamamlanan "Küreselleşme Sürecinin Yerel Kültürler Üzerindeki Etkisi: Konya Örneği" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

alınmıştır. Küreselleşmenin yerel kültürler üzerindeki etkisinin kültür, dinî inanç ve değerler ile hayat tarzı bağlamında ele alınarak anlaşılması önem arz etmektedir. Fiziki olarak dünya şehirlerinden farklı olmayan Konya'nın özgün tarafı, Mevlâna'ya ev sahipliği yapması, Mevlevîliğin merkezi olması ve Selçuklu Devleti'ne başkentlik yapmış olmasıdır. Bu durum onun üzerinde çalışmayı anlamlı hale getirmektedir.

Makalede, yerel ve küresel öğelerin sentezine göndermede bulunulmuştur. Küreselleşmeye olumlu ya da olumsuz yaklaşan keskin iddiaların yumuşatıldığı bu sentezde küreselin ve yerelin bağımlılığı ön plana çıkmaktadır. Küreselleşmenin temel dinamiklerinden olan bilgi ve iletişim teknolojisi türdeş olmayan bir dünyanın oluşumuna zemin hazırlamış böylece küresel bir kültürün gelişmesine paralel olarak geleneksel/yerel kültürlerde ve yerel dinî hareketlerde canlanmalar ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımın Konya yerelinde karşılık bulup bulmadığını ele almak önem arz etmektedir.

Batı kültürünün dayatmacı bir tutumla kendi ideolojisini yerel kültürlerle dayatması yerelde dinî ve millî canlanmaları doğurabilmekte, yerel kültürel bağları tahkim edebilmektedir. Küreselleşmenin bütünleştirme fonksiyonu ile birlikte ortaya çıkardığı bu yerel kültürlerle bağlılık ve dinî canlanma anlamındaki ayrışmaların açığa kavuşması din sosyolojisi açısından önem arz etmektedir. Bu makalede küreselleşmenin bütünleştirme ve ayrıştırma yansımaları Konya kenti özelinde ele alınmıştır.

Çalışmanın kapsamı, manevi kodları baskın bir kültürel çevredir. Küreselleşme sürecinin yerel kültürler ve dinî eğilimler üzerindeki etkisinin muhafazakâr bir kültürel çevre üzerinden incelendiği bu çalışmanın daha özelde kapsadığı alan Konya şehridir. Konya kültürü, gelenekleri, dinî değerleri, aile ilişkileri, hayat tarzı ve davranış biçimlerinin küreselleşme sürecinde yaşadığı değişim bu çalışmaya konu edilmiştir. Çalışmada, nitel bir yaklaşımla, söz konusu dinî/kültürel çevre ile ilgili kaynaklar taranmış, internet verileri toplanmış, gözlemler gerçekleştirilmiş ve konu ile ilgili 2011-2024 tarihleri arasında yapılan çeşitli alan araştırmalarının bulguları incelenmiştir. Böylece küreselleşmenin yerel kültürler ve dinî eğilimler üzerindeki etkisi Konya örneği üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır.

1. Küreselleşme Nedir?

Toplumlar katı moderniteden akışkan (değişken, belirsiz, küresel) moderniteye doğru evrilmekte, toplumsal yaşama dair mevcut form ve düzenler değişmektedir (Bauman, 2018, 11). Değişimin istikameti ve yeni düzenin mahiyeti belirsizliğini korumakla birlikte küreselleşmenin ve dijitalleşmenin bu yeni dönemin temel belirleyicileri olacakları kabul edilmektedir.

Küreselleşme ve onun yeni aşaması olan dijitalleşme yeni bir sosyokültürel yapı ortaya çıkarmıştır. Yeni dönemle birlikte toplumsal ilişkiler dönüşüm yaşamıştır. Kültürler küreselleşme ve dijitalleşmenin etkisiyle farklı boyutlar kazanmış, yeni kültürel görünümeler ortaya çıkmıştır. Örneğin küresel ilişkiler ve dijital örgütlenmeler ortaya

çıkması, kamusal alanda sanal müzakere kanalları inşa edilmiş, toplumsal sorunlar zaman/mekân sınırı olmaksızın tartışılmaya başlanmıştır. Bir taraftan yerel olan küresel görünürlüğe çıkarken, diğer taraftan geleneksel değerler, etnik ve dinî ortamlar canlanmaya başlamıştır.

Küreselleşmenin dört boyutuna vurgu yapılmaktadır. Bunlar, kapitalist ekonomi, ulus devlet, askerî dünya düzeni ve uluslar arası iş bölümüdür (Giddens, 2009, 164). 20. yüzyılın son çeyreğinde teknoloji ve haberleşme alanında büyük gelişmeler ortaya çıkmış, ekonomik ve siyasi sınırlar yakınlaşmaya başlamış (Çakırcı, 1998, 47) sosyal ve kültürel ilişkiler giderek yoğunlaşmıştır. Bilgi toplumunun temelini teşkil eden bilişim devrimi ve Berlin Duvarı'nın yıkılması sonucu oluşan yeni dünya düzeni küreselleşmeyi tahkim eden iki temel dinamik olmuştur (Atasoy, 2005, 165).

Küreselleşme modern hayatı karakterize etmekte, hızla gelişen ve giderek yoğunlaşan karşılıklı bağlara ve bağımlılıklara işaret etmekte, bağlantılılık tüm dünyayı kuşatmaktadır. Geleneksel toplumlarda kültürel süreçleri yerel ve görece birbirinden bağımsız fenomenler olarak kavramak mümkünken küreselleşme bu algıyı değiştirmiştir (Tomlinson, 2004 12-32). Dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan bir olay yerelde kalmamakta, tüm gezegeni aynı anda etkilemektedir. Bu, modernitenin yeni bir durumuna yani küreselleşmeye işaret etmektedir (Beck, 2009, 173).

Batı, özellikle Amerika, küreselleşme sürecinin siyasi ve kültürel merkezi olma çabasıdadır. Bu yönü ile küreselleşme, Batı'nın, dünyanın geri kalanını tek eksenle buluşturma ve dizayn etme çabası olarak görülebilir. Küreselleşmenin motoru olan ABD ve Batı, dünyayı kendi menfaatlerine göre şekillendirmek istemekte bunun için yeni şartlar dayatmaktadır (Giddens, 2000, 15). Batı, kültürel unsurlarla birlikte zihniyet ve dünya görüşünü de dünyanın her tarafına pazarlamaktadır. Amerikan fast food kültürü buna örnektir. Toplum Mcdonaldlaştırılarak biçimlendirilmektedir. Temel hedef Amerikan kültürünün dünyaya egemen kılınmasıdır. Mcdonaldlaştırma aile, siyaset, eğitim, iş ve sağlık başta olmak üzere toplumu birçok yönden etkilemektedir (Ritzer, 2009, 371). Öte yandan marka ve moda, batının zihniyet kodlarını ve toplumsal değerlerini diğer toplumlara transfer çabalarının araçlarıdır. Batı, teknoloji, giyim ve küresel markalar üzerinden kendi değerlerini bütün dünyaya dayatmaya çalışmaktadır.

Küreselleşmeyi modernleşmenin uzantısı olarak gören yaklaşımlar mevcuttur. Geleneklerin ve tüketim şeklinin değişmesi ile geniş kitlelerce benimsenen yeni maddi yaşam şeklinin ortaya çıkışı modernleşmenin ve küreselleşmenin ortak yönüdür. Modern olmak; Avrupalı olmakla eş anlamlı olarak algılanılmakta (Şeriati, 1985, 26-29), dolayısıyla küreselleşme süreciyle bu algı tahkim edilmek istenmektedir.

1.1. Küreselleşme ve Kitle İletişim Araçları

Bilim, teknoloji ve kitle iletişim araçları küreselleşmenin itici güçleri olmuştur. Geleneksel iletişim ağlarının ve uydu teknolojisindeki gelişmelerin, bilgisayar, internet ve dijital araçlarla desteklenmesiyle dünya bir köye dönüşmüştür. İnternetle birlikte mekân kavramı değişmiş, kıtalararası iletişim ve bilgi aktarımı tuşa basmaktan ibaret olmuştur. Bilgi akışındaki hız herkesin dünyadaki ekonomik ve sosyopolitik olaylardan eşit düzeyde haberdar olmasını sağlamıştır. Dünya yeni bir toplumsal sürece girmiş her birey teknoloji sayesinde bu küresel toplumsallığa katılma imkânı elde etmiştir. Kùltürün aktarıcısı konumundaki kitle iletişim araçları küresel ve yerel kùltürlerin arasındaki teması sağlamıştır.

1.2. Küreselleşme ve Ekonomi

Teknolojik gelişme uluslararası boyutlarda dönüşümlere sebep olurken aynı zamanda küreselleşmenin dayanağı olan sermayeyi hareketlendirmiş ve yeniden yapılandırmıştır. Sermayenin hareketliliği dünyanın çeşitli yerlerindeki ekonomik potansiyelleri harekete geçirdiği hâlde adil bir rekabeti beraberinde getirmemiştir. Tüketimin küreselleşmesi ve metalaşması sonrasında Batı kendine özgü tek tip hayat tarzını ve tüketim alışkanlıklarını batı dışı toplumlara dayatmıştır. McDonalds bunu simgelemektedir. Tekelci ekonominin tüketim kalıplarını standartlaştırması yerel kùltürlerin hayat tarzlarını sarsmış böylece küreselleşme görünömlü kùltür tekerciliği ortaya çıkmıştır (Davutoğlu, 2002, 211).

Çok uluslu şirketler ve uluslararası finans kurumları küresel ekonominin ortaya çıkışında önemli rol oynamıştır. Ekonomik küreselleşmede egemen güçler uluslararası sermayeyi ellerinde tutmaktadır. Mal ve sermayenin önündeki engellerin küreselleşme ile birlikte kalkması dünya çapında bir ekonomik bütünleşmeyi doğurmuştur. Süreç ulusal ekonomilerin zayıflaması ve çok uluslu şirketlerin ön plana çıkması ile sonuçlanmıştır (Yılmaz, 2004, 67-68).

Küresel ekonominin toplumsal yaşamı tektipleştirdiği, küreselleştirdiği, ulusal kùltür ve ekonomileri yok ettiği iddialarına ihtiyatla yaklaşanlar da bulunmaktadır. Bu yaklaşımlara göre küreselleşme ulus devletlerin ekonomik güçlerini aşındırdığı hâlde ortadan kaldıramamıştır (Amin, 1999, 16-18). Dolayısıyla dünya hem tek ve birleşmiş hem de farklı ve çeşitlidir. Bu çeşitlilik sadece etnik ve coğrafi anlamda değil, dinî, ekonomik, sosyokùltürel ve siyasi anlamda çeşitlilikleri içermektedir.

2. Küreselleşme ve Yerel Kùltürler

Küreselleşme sürecini anlamlandırmak için bazı kuramcılar yerellikten çıkma veya yer değıştirme kavramlarını kullanmaktadır (Tomlinson, 2004, 148). Küreselleşme nihayetinde yerel ile olan ilişkisi bakımından tanımlanan bir süreçtir. Bu durumda karşılıklı bağımlılık dikkat çekmektedir. Yerel oluşumlar uzakta bulunan etkenlerce şekillendirilmekte böylece uzak yerellikleri birbirine bağlayan küresel ilişkiler yoğunlaşma

sürecine girmektedir. Yerelde yaşananlar, uzak mekânlardaki çeşitli faktörlerin etkisine maruz kalmaktadır. Tek yönlü değişim yerine karşılıklı veya karşıt eğilimler mevcuttur (Giddens, 2009, 161-162).

Küreselleşmenin farklı topluluklar, toplumlar ve devletler için farklı sonuçlar üretmesi, süreç karşısında farklı tavırların ortaya çıkmasını netice vermektedir. Küreselleşmenin ilişkileri ve karşılıklı bağımlılıkları arttırması yerel kültürlerden kopuşu ve yerel kültürleri yeniden sahiplenmeyi aynı anda sağlamaktadır (Bülbül, 2009, 16-17).

Küreselleşmenin yerel kültürlerle ilişkisi tartışmalarında yerel kültürlerin yok edildiği ya da asimile edildiği iddiaları gibi, Batı kültürünün abartıldığı da dile getirilmektedir. Küreselleşme ve yerelleşme ilişkisinde millî kimliklerin yok olup olmayacağı, yerel değerlerin kendini muhafaza edip etmeyeceği önem kazanmaktadır. Küresel kültürün asimilasyonu tartışmaları İslam dünyası, Latin Amerika ve Uzak Doğu'da olduğu gibi Amerika'da da gerçekleşmektedir. Amerikalılar da yerel kültürlere özgü geleneklerin yokolmasından şikâyet edebilmektedirler. Yerel kültürler, modernleşmenin aidiyet duygularından uzaklaştırma etkilerine karşı güven ilişkisini öne çıkarmaktadır.

Küreselleşmenin aşırı genelleştirici özelliği ile yerel, bölgesel ya da millî ölçekteki farklılıkları örtmesi yeniden yerelleşme ve millîleşme durumuna yol açabilmektedir (Atasoy, 2005, 379). Küresel kapitalizmin Batı dışı toplumları modernleştirme çabaları yerel sarsıntılar ve belirsizlikler üretmektedir. Karşıt tepkiler, ideolojik kesinliğe dayalı bir söylemi ön plana çıkararak millîliği ve yerelliği harekete geçirmektedir.

Küreselleşme aynı anda hem ulus ötesi toplumsal ilişkiler ve alanlar ortaya çıkarmakta hem yerel kültürleri öne çıkarmakta hem de üçüncü kültürleri teşvik etmektedir (Beck, 2009, 173). Küreselleşmenin tamamlayıcı tersi olarak görülmesi gereken yerelleşme olgusunun zaman zaman yok sayıldığı ya da modernist bir yorumla gerici addedilip küçümsendiği görülebilmektedir. Tektipleştirme ve farklılaşma birbirine eklemlenen ve birbirini tamamlayan süreçler olup küresel/evrensel olanın karşısına yereli/tikeli çıkarmaktadır. Küresel ve yerel ilişkisinde eş zamanlı süreçler birlikte ve karşılıklı bağımsallık ilişkisi içinde anlaşılacak durumundadır (Alankuş, 2000, 295). Küreselleşme tek yönlü, bütünleşmeye doğru giden bir süreç olmayıp yerelleşme ve bölgeselleşme gibi parçaları olan çok yönlü bir süreçtir. Bununla birlikte küreselleşme sonucu ortaya çıkan yeni yerellik, eskisinden farklı yeni bir olgudur (Yılmaz, 2004, 23,78). Bir kadının köyünde ürettiği ürünleri internet ve sosyal medya ortamında satışa çıkarması yeni yerelliktir. Yerel, bireyin/grubun günlük yaşamını sürdürdüğü ortamdır. Bu ortam bireye/gruba ait olup ötekisi buraya dâhil edilmemektedir. Küreselin anlam kodları ve standartlarının bulunmadığı bu ortamla bağ kurmak yerelin kültürel kodları ile mümkün olmaktadır. Yeni süreç bu yereli küresel olanla entegre etmiştir.

Küreselleşme yerel kültürel değerleri hatırlama ve yeniden keşfetmeyle

sonuçlanabilmektedir. Birey küreselleşme dalgasına karşı sarılacak yeni alanlar aramaya başlamaktadır (Aktay, 2005, 72). Yerel bölgelere bağlanma ve geçmişle bağ kurma ihtiyacı duyan birey küresel mekânda kendini yurdunda hissetme arzusu yaşamaktadır (Çapcıoğlu, 2017, 252). Din, etnisite veya köy ortamı bu ihtiyacı karşılayan alanlardan bazılarıdır. Bu anlamda küreselin yereli yok ettiği kabulünden çok ikisi arasında bir eklemlenme durumunun söz konusu olduğu ifade edilmelidir (Elteren, 1999, 292). Yerel, küreselleşmenin mantığı içinde yeniden işlemektedir. Küreselleşmenin ulusal ve yerel kimlikleri yok etme imkânı bulunmamaktadır. Eş zamanlı olarak yeni küresel ve yeni yerel kimlikler ortaya çıkmaktadır. Bu, homojen bir dünyadan çok çeşitliliğin, heterojenliğin, yerel farklılığın ve karmaşıklığın belirginleştiği bir dünyadır (Berner, 2007, 137). Bu anlamda küreselleşme, evrensellelikle yerelliğin karşıtlığı değil, eş zamanlı birlikteliği, türdeşleşmesi veya farklılaşmasıdır (Özkul, 2008, 122). Kültürel heterojenlikle homojenliğin bir arada ve paradoksal bir biçimde yaşandığı bu süreç, geleneksel, yerel olanın ya da dini kùltürlerin önemini bütünüyle kaybettiği anlamına gelmemektedir (Çapcıoğlu, 2008, 183).

Bilgisayar ağları, multi medya teknolojileri ve dijitalleşme, küreselleşmeyle eş zamanlı olarak yerel kùltürel değerleri yaymaktadır. Tek kùltürlölük yerine kùltürel çoğulculuk ve görelilik meydana gelmektedir. Tek boyutlu bir egemen kùltür yerine yerel ile küresel bağdaştırılmaktadır. Bilgisayar ağları ve dijital teknoloji yoluyla birey kendi kùltür çevresine yakın enformatik gruplarla etkileşim içinde yaşamaktadır (Özkul, 2008, 11-12). Sonuçta küresellik ve yerellik arasında gidip gelen kendine özgü yeni bir durum ortaya çıkmaktadır. Kimileri bu durumu küyerelleşme kavramı ile açıklamaya çalışırken kimileri de bu durumu melezleşme kavramı ile anlaşılır kılmaya çalışmaktadır.

2.1. Küreselleşme ve Millî Kimlik

Küreselleşme kendi zıddının tohumlarını barındırmakta ve bölünmüşlüğün meyvelerini beslemektedir. Süreç paradoksal biçimde etnik arayışları gün yüzüne çıkarmaktadır. Yerelliği kapsayan toplumsal kimliklerin canlanması hem küreselleşmenin olumsuz etkilerine karşı tepki hem de evrenselliğin kabullenilmesi şeklinde yorumlanabilir (Özkul-Akca, 2007, 97).

Batı'nın üstünlük iddiası ve öteki olarak gördüğü yerli insanı önemsiz görmesi kùltürel tepkileri tetiklemektedir. Tepkilerin karakteri ve büyüklüğü, toplumlara bağlı olarak farklılaşmaktadır. Tepkilerin biçimleri Batılı, gelişmekte olan veya Müslüman ülke olmasına göre değişmektedir. Sonuç olarak küreselleşme yerel/millî kùltürleri ve kimlikleri yok etmemekte kendi varlığı içinde yeniden üretmektedir.

2.2. Küreselleşme ve Mekân

Yerellik, toplumsal olarak oluşturulan mekânsal kendiliktir. Mekânlar orada yaşayan insanlar tarafından tanımlanmaktadır. Yerellikte ortak mekâna mensup bireyler benzer sorunlar paylaşmakta ve kolektif eylemlerde bulunmaktadır. Küreselleşmenin ele alındığı

metinlerde yerelin gündelik yaşamı ve sosyal ilişkileri daha ziyade küreselliğin yansımaları üzerinden ele alınmaktadır. Küreselleşmenin geri dönüşü olmayan bir süreç başlatmış olması yerellikle ilgili söylenecek her şeyin küreselleşme ile bağlantılı olmasını, onun izlerini taşımasını gerekli kılmaktadır.

Küreselleşme sürecinde birey, yereli bir mekân ve sosyal etkinlikleri için bir kaynak olarak kullanmaktadır. Yerel mekânlara ait sosyal ilişkilerin boyutları ve sınırları kısa zamanlı komşuluklardan din ve akrabalık ilişkileri gibi nesiller ve kıtalar boyu süren ilişkilere kadar uzanmaktadır. Yerelin alanına hem uluslararası ticaret gibi kısa zamanlı/geniş mekânlı ilişkiler hem de din ve geleneklere dayalı uzun süreli ilişkiler girebilmektedir.

2.3. Küreselleşme ve Aile

Küreselleşme gelenekleri etkilemektedir. Gelenekler kapalı yapılar olmayıp zaman içinde değişim gösterebilmektedir. Batı'da kamusal kurumlarla birlikte gündelik hayat geleneğin dışına kaymaktadır. Daha geleneksel toplumlarda da geleneklerden uzaklaşma süreci dikkat çekmektedir. Küreselleşme geleneksel aile ve evlilik hayatında dönüşüme sebep olmaktadır. Kadınların daha fazla eşitlik talep etmesi bunun yansımasıdır. Bu süreçte başkalarıyla ilişki kurma biçimleri değişmektedir (Giddens, 2000, 67). Aile kurumu modernleşme, Batılılaşma ve bireyselleşme süreçleriyle birlikte hem küçülmekte hem de kutsiyetini kaybetmektedir. İslami ilkelerin Batı'nın zihin kodları üzerinden anlamlandırılmaya başlanmasıyla birlikte aile bireyleri arasındaki roller değişmiş, geleneksel özellikler kaybolmuş ve ailenin şekillenmesinde dinin alanı daralmaya başlamıştır (Yılmaz, 2021a, 200). Örneğin İstanbul'un Kadıköy, Üsküdar ve Ümraniye ilçelerinde yapılan geniş katılımlı (2797 kişi) bir saha çalışmasında Türk ailesinde yaşanan değişim çeşitli yönleri ile ele alınmış, değişimin etkenleri ve sonuçları incelenmiştir. Araştırmaya göre, modernleşme, kentlileşme, eğitim düzeyi, ekonomik refah, teknoloji ve kitle iletişim araçları dini tutum ve gelenekler üzerinde etkili olmuş, önemli düzeyde değişimlere sebep olmuştur. Araştırma, din olgusunun aile üzerinde etkili olmaya devam ettiğini göstermiştir. Bununla birlikte katılımcılar, batılı değer yargılarını benimsemenin aile kurumunda önemli düzeyde değişimlere sebep olduğunu ve ahlaki çözümleri beraberinde getirdiğini dile getirmişlerdir (Yılmaz, 2008, 303-306).

Öte yandan küreselleşme ve dijitalleşmeyle birlikte geleneksel cinsiyet rolleri sorgulanmış, kadınların eğitim ve iş gücündeki hak talepleri artmıştır. Benzer şekilde evlilik yaşı yükselmiş, boşanma oranları ve evlilik dışı ilişkiler yaygınlaşmıştır. Popüler kültürün etkisiyle yükselen batı merkezli haz dönemi gençlerin değer ve tutumlarını değiştirmiş böylece aile içi kuşak çatışmaları artmaya başlamıştır.

2.4. Küreselleşme ve Yerelleşmenin Sentezi

Küreselleşme bir yönüyle evrenselin yerelleşmesi, diğeryönüyle tikellerin evrenselleşmesidir. Küresel ile yerel aynı dinamiğinkiki yüzü olarak özne ile ötekisi arasındaki ilişki gibi zorunlu boyutlar taşımaktadır. Süreç eş zamanlı iki kùltür görüntüsü sunmaktadır. Burada tikel kùltür üst sınırlarına yani küreye ulaşmaktadır. Heterojen kùltürler dünyayı kaplayan tek hâkim kùltür içinde erimektedir. Hakim kùltüre benzeme süreci aynı anda toplumların, toplulukların ve kimliklerin kendi kùltürel farklılıklarını ifade etme süreci olarak kullanılabilmektedir. Yani küreselleşme aynı zamanda kùltürel farklılıkları, yerelliğı ve tikelliğı hayata geçiren kùltürel pratiklerin eş zamanlılığıdır (Keyman-Sarıbay, 2000, 1).

3. Küreselleşme ve Din

Küresel akımların güç kazanması bölgesel veya devletler düzeyinde direnişlere zemin hazırlamaktadır. Korunma refleksine dayalı bu direnişler dinî, millî veya etnik kimlikleri kaybetmemek, küçülen dünyada yok olmamak hedefini taşımaktadır. Birey ve toplum küresel güce karşı koyacak yeni kaleler aramaktadır (Akgönenç, 1997, 126). Öteki kùltürlerin baskısına karşı birey ve toplumu dinî kimliklere sığınmaya iten temel sebep dinin, kùltürün tarihi temellerinden en önemlisi olmasıdır.

Küreselleşmenin üç temel gücü (din, teknoloji ve ekonomi) sıklıkla birbirlerini etkilemektedir. Küreselleşme dinin teolojiksistemine ve toplumsal boyutuna etki ederken din, küreselleşmeye karşı direnmektedir. Çünkü din küresel bir fail olarak sosyal hayatı yapılandırmaktadır. Üç büyük kitaplı dinin küresel hedefleri bulunduğu gibi bu dinleri yayan devletler ve imparatorluklar da küresel hedeflere sahiptir (Özkul, 2008, 119). Bu dinlerin küresel bir dünya tasavvuruna sahip olması onları herhangi bir bölgenin veya devletin dini olmaktan uzaklaştırmaktadır. Din kendine özgü kùltürel kodlar oluşturarak bunu medeniyet kodu hâline getirmektedir. Medeniyet tarihinin bir çok dönemine ait gelişmeler bu anlamda din tabanlı olarak tanımlanmış ve din her şeyin ölçüsü olmuştur. Müslüman ve Hristiyan olmak coğrafya, dil ve etnisitenin de dahil olduğu tüm mensubiyetleri aşan bir üst kimlik olmuştur (Kılıçbay, 2006, 119). Hristiyanlık ve İslamiyetin dününe ve bugününe ait küreselleştirici faaliyetler yoğun bir kùltürleme sürecini içermektedir. Örneğın İslâm medeniyetinin küresel anlamda bütün insanlığın refah, huzur ve mutluluğunu ilke edindiğı; düşünce ve ilim alanlarında Avrupa aydınlanmasına, akabinde Çağdaş Batı medeniyetinin oluşumuna katkıda bulunduğu bilinmektedir (Yılmaz, 2021b, 592). Bu anlamda din ve küreselleşme arasındaki ilişki tek yönlü olarak ilerlemediğı için küreselleşme hakim, din mahkûm veya küreselleşme fail, din mef'ul değildir. Bununla birlikte küreselleşmenin yapısal olarak dinî tasavvurları, yerli kùltürleri etkilediğı ve onları yeni formlar benimsemeye zorladığı ifade edilmelidir.

Küreselleşme dinle bağlantılı bütün olguları tartışmaya açmıştır. Bu süreçte din

bilerek ön plana çıkartılmakta ve dine yönelik ilgi dikkat çekmektedir (Robertson, 1999, 141). Din, küresel ve uluslararası sorunlarla kuşatılmaktadır. Küreselleşmenin hâkim motifleri, hayatın kutsiyeti üzerine odaklanan dini tehdit edebilmektedir. Din bu tehditler karşısındaki direncinde alternatif çözümler üretmekte ve tecdit gücünü sergilemektedir.

Öte yandan Yahudilik dini etrafında şekillenen ekonomik sermayenin oluşturduğu ideolojinin yönlendirdiği küreselleşme, bu olgunun yeterince bahse konu edilmeyen diğer bir boyutudur. Dünya, bu yahudi sermayesi yoluyla yönlendirilmektedir. Bu küreselleşme ideolojisinin temeli, Avrupa'da geliştirilen sömürgecilik ve emperyalizme dayanmaktadır. Bu ideolojiyi besleyen coğrafi ve fikri temeller birçok aşamadan geçerek 20. yüzyılın küresel tüketim kültürünü şekillendirmiştir (Duralı, 2000, 22-23). Bu tüketim kültüründe ihtiyaçlar önceden ortaya çıkartılmakta, böylece tüketim kamçılanmaktadır. Bunun sonucunda sihirli kutu denilen televizyonlar ve sosyal medyada reklam sektörünün etkisiyle insanlar ihtiyaca göre değil, isteğe göre tüketmektedir. Tüketim arttıkça üretilenlerin türleri, nitelikleri ve nicelikleri de artmaktadır. Böylece üretim sahiplerinin kârı artmakta, sermaye sahipleri tüketicilerin algılarını biçimlendirerek dünyayı elinde tutmaktadır. Sermaye sahipleri tarafından şekillendirilen yeni tüketim kültüründe gündelik hayatın pek çok alanı gibi dinî hayatın pek çok unsuru da gündelik tüketimin bir parçası hâline getirilmekte, böylece dini inançlar değer kaybına uğramaktadır. Topluma, sahip olunan şeyin kişinin kimliğini, prestijini belirlediği anlayışı empoze edilmekte böylece dinî ve manevi ihtiyaçlar geri plana itilerek materyalist/hedonist yaşam tarzı yüceltilmektedir.

3.1. Küreselleşme ve İslam Dini

İslam dünyasının küresel bir siyasal düzene yakın olduğu ve bu düzenin kökenlerinin yedinci yüzyıldaki Arap fetihlerine dayandığı ifade edilmelidir (Modelski, 2009, 155-156). Küreselleşme, Müslüman kimliğe sahip bireyleri dış dünyayla ve diğer Müslüman topluluklarla yakın temasa geçirmiştir. Yeryüzünün bir mescit olarak kabul edilmesi İslam'ın küreselleşmeye bakışını belirginleştirmekte ve Müslümanlar tabiatı gereği dünyanın bir köye dönüşmesi sürecine olumlu bakmaktadır. Küresel bir vizyona sahip olan İslamiyet ortaya çıktığı andan itibaren yeryüzüne adaleti ve iyiliği götürmeyi kendine misyon edinmiştir (Yılmaz, 2021b, 592). Müslüman dünyanın sınırları ilk yüzyıllardaki fetihlerle birlikte İspanya'dan Şam, Kahire ve Bağdat üzerinden Fas'a, İran'a ve Kuzey Hindistan'a uzanmaktaydı. İzleyen yüzyıllarda bu sınırlar Endonezya adalarına ve Doğu Afrika'ya kadar yayıldı. Devam eden yüzyıllarda İslam dünyası medeniyetin merkezi olma konumunu korumaya devam etmişti. İslamiyet, belli bir kavmin millî dini hâline getirilmeye çalışılıp diğer milletlerle bağı kesildiği dönemlerde küresel ufuk ve evrensel değerlerin temsili özelliğini kaybetmiştir (Aktay, 2005, 15). Çünkü İslam küresel karakteri itibarıyla çok kültürlülüğe ve evrensel değerlere sahip olup din ve vicdan hürriyetinin yaşatılmasını temel prensip hâline getirmektedir. Bu yönüyle Osmanlı, çok

kültürlü ve çok dinli yapısıyla İslam'ın küresel karakterine örnek bir devlet olmuştur (Dursunoğlu, 2010, 35).

İslam'ın hem evrensel hedeflere sahip olması hem de yerel kültürel değerleri reddetmemesi, bu dini başarılı bir küresel din hâline getirmekle birlikte küreselleşme sürecinde, Müslümanların Batı kültürü karşısında bir güven bunalımı yaşayıp yaşamadıklarının, özellikle genç kitlelerin düşünce biçimlerinin değişip değişmediğinin saha çalışmalarıyla netleştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda millî, manevî ve muhafazakâr dinî özellikleriyle ön plana çıkan Konya'nın küreselleşme sürecinde bu yönde bir değişim yaşayıp yaşamadığı önem arz etmektedir.

4. Küreselleşmenin Konya Yerel Kültürü ve Dinî Eğilimleri Üzerindeki Etkisi

4.1. Konya ve Mevlâna

Birçok kültür ve medeniyetin izlerini taşıyan Konya, Mevlâna ve Şems-i Tebrizî başta olmak üzere birçok bilge ve mütefekkiye evsahipliği yapmıştır. 12. yüzyıl ve sonrasında büyük bir ilim ve sanat merkezi hâline gelen Konya bugün turizm, sivil toplum ve uluslararası ticaret yönüyle bu tarihî misyonuna uygun küresel bir şehir olma yoluna devam etmektedir. Mevlâna'nın bu şehirle özdeşleşmesi özgün bir şehir modeli ve şehir imajı ortaya çıkarmış böylece küresel bir şehir olma yolundaki ilerleyişine katkı sağlamıştır (Gümüüş, 2007, 3). Konya'da tarihi doku yeniden canlandırılarak belli kişi, sembol ve mekânlar (Mevlâna, Şems-i Tebrizi, Sema, Mevlâna Türbesi, Alaaddin Tepesi vb.) simgeleştirilmekte, böylece turizm canlandırılarak kent, küresel bir turizm merkezi hâline getirilmektedir. Tarihî dokunun yer aldığı bölge ünü Konya ve Türkiye'nin sınırlarını aşan Mevlâna ile ilişkilendirilerek takdim edilmekte, böylece Mevlâna üzerinden kentsel imge oluşturulmaktadır. "Mevlâna şehri Konya" söylemiyle fuarlar, turistler, iş bağlantıları gibi küresel kapitalizme özgü pek çok faaliyet gerçekleştirilmekte ve Konya, küresel kentler yarışına kendine özgü özelliği ile girmektedir (Sarı, 2013, 170-179). Konya'nın küreselleşme sürecinde yaşadığı dönüşüm ile küreselleşmenin Konya'ya yansımalarının imkân ve alternatifleri, üzerinde durulmaya değer sosyolojik durumlar içermektedir.

Din, bireyin tutum ve davranışlarına yön veren değerler kümesinin önemli bir kısmını teşkil etmektedir. Dinî değerler, birey ve toplumun hem dinî hem de dünyevi bakışını şekillendirmektedir. Konya şehri bu durumun önemli bir örneği olarak görülmektedir. Değerlere dönük kabuller zamanla değiştiği hâlde dinî değerler Konya halkının tutum ve davranışları üzerinde etkili olmaya devam etmektedir. Yapılan bir saha çalışması, Konya'da geleneksel değerlerin (dürüstlük, adalet, güven vb) üst düzeyde benimsenmeye devam ettiğini göstermektedir. Araştırmaya göre Konya'da geleneksel değerlerle modern değerler çelişmemektedir. Sekülerleşme sürecinde din yerine ahlakın konulması gayretlerine rağmen Konya'da dini/geleneksel değerler varlığını korumaya devam etmektedir. Araştırmada gençlerin tesettür, sıla-i rahim, Kur'an-ı Kerim okuma,

dua, infak gibi değerlere üst seviyede sahip çıktığı görülmektedir. Bu durum namuslu olmak (iffet), hakkı gözetmek (adalet), sözünde durmak (ahd), utanmak (haya), insanlara kolaylık göstermek (yusr), güvenilir olmak (emniyet) gibi İslami değerler bağlamında da var olmaya devam etmektedir (Aydın, 2010, 78-98). Alana ait gözlemler benzer şekilde ahlaklı olmak, oruç tutmak, mahremiyete önem vermek gibi İslami değerlerin Konya'da yüksek seviyelerde yaşanmaya devam ettiğini göstermektedir.

Mevlâna'nın manevi mirası, Konya'nın kültürel değerlerini şekillendirmeye devam etmektedir. Her yıl Aralık ayında yapılan Şeb-i Arûs törenleri Konya ile bütünleşerek bu şehrin değerlerine katkı yapmakta ve manevi atmosferini biçimlendirmeye devam etmektedir. Küreselleşme ve dijitalleşme süreçleri bu manevi atmosferi değiştirmeye dönük etkilerde bulunduğu halde geleneksel yapı korunmaya devam etmektedir. 2019 yılında başlayan salgın süreci ve sonrasında, küreselleşme olgusuna dijitalleşme boyutunun eklenmesi, dijital bir toplum ve nesil ortaya çıkarmıştır. Bu yeni neslin algıları, yaşam standartları, giyim ve konuşma tarzları ile tutum ve davranışları değişmeye başlamıştır. Bunun yansımalarını Konya'nın kamusal alanlarında görmek mümkündür.

Eş zamanlı olarak Konya'da Mevlâna etrafında şekillenen geleneksel bir kültürün varlığına, bu çerçevede şekillenen bir inanç turizmine ve buna bağlı güçlü bir sermayenin oluşumuna da vurgu yapmak gerekmektedir. Şehre ait çeşitli tarihî ve kültürel kaynaklar bu sermayeyi beslemektedir. Konya bu anlamda düşünce dünyasının ekol şehirlerine (Viyana, Paris, Chicago vb.) benzemektedir. Bu ekol şehrin sembolik sermayesi Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'dir.

Öte yandan Konya yerelinde mevcut muhafazakâr, dinî ve manevi kültürün sadece Mevlâna/Mevlevîlik dini hareketi kaynaklı olmadığı dile getirilmelidir. Mevlâna'nın öğretisi ile *Mesnevi*'sine ait güçlü etki devam etmekle birlikte Mevlevîlik dini hareketinin Cumhuriyet sonrasında kendi kabuğuna çekildiği, tesir sahasını ve müntesip sayısını kaybettiği ifade edilmelidir (Kaygusuz, 2020, 360). Güncel durumda mevcut çok sayıda dinî cemaat, tarikat, vakıf, dernek ve sivil toplum kuruluşu bu şehrin muhafazakâr ve dinî atmosferini canlı tutmaya devam etmektedir (Türkyılmaz, 2016, 355).

4.2. Yemek Kültürü

Konya'da önemli bir kültür ögesi olan yemek ve mutfak, aile bireylerini bir okul formunda eğitmektedir (Işık, 2006, 5). Konya'da ortaya çıkan ve yüzyıllardır dünyanın dinî ve kültürel değerlerine katkı yapan Mevlevîlik dini hareketinin eğitim mekânı olan mutfak (matbah), grup normlarıyla belirlenmiş bir disiplin içinde bireyi sosyalleştiren, dinî ve ahlâki olarak yetiştiren bir mekândır. Bu eğitimin yerel ve güncel etkileri devam etmektedir.

Konya'da önemli etkinliklerde misafirlere yemek ikram etme geleneğinin adı pilav

dökmedir. Hacı pilavı, sùnnet pilavı, küşat (açma) pilavları ve anma günlerinde dökülen pilavlar bunlardan bazılarıdır. Pilav dökme şöleninde misafirlere pilavın yanında yerel yemekler de sunulmaktadır (Odabaşı, 2001, 83). Konya mutfağı yeniliklere kapalı olmamakla birlikte özgünlüğünü korumaya devam etmektedir. Konya mutfağına ait geleneksel mekân mimarisi, mutfaktaki sosyal ilişkiler ve mutfak etrafında şekillenen yerel alt kùltür, toplumsal değişmelerden hissesini almakla birlikte kalıcı izler ortaya çıkmamıştır. Örneğin Konya’da fast food ve döner kùltürü etkisini hissettirmekle birlikte geleneksel yemek kùltürünün (etli ekmek, furun kebabı, su böreği vb.) egemenliği devam etmektedir.

4.3. Küresel Şehir

Küreselleşme dünyanın bütün şehirlerini az veya çok etkilemiştir. Küreselleşen şehirlerde, kimlikler gündelik hayat içinde yeniden kurulmaktadır (Aslanoğlu, 2000, 11). İletişim teknolojilerinin gelişmesi ve elektronik araçların üretimde kullanılması şehirlerde yapısal bazı değişiklikler meydana getirmiştir. Süreçle birlikte şehirlerin siyasî ve idarî pozisyonları ticaret ve sanayinin ön plana çıktığı bir duruma doğru evrilmiş, büyük ana kentler veya megapol şehirler ortaya çıkmıştır (Yılmaz, 2004, 194). Küreselleşmeyle birlikte küresel şehirler ve bunun ortaya çıkardığı yeni mekânsal örgütlenmeler oluşmuştur (Gümüş, 2007, 26). Süreç dünyanın bütün şehirlerini benzeştirmiştir. Şehirlerin mimari yapıları, bulvarları, konut tipleri, park ve bahçe düzenlemeleri dâhil birbirine benzemeye başlamıştır. Bu anlamda Konya, dünya şehirlerinden farklı özellikler barındırmamaktadır.

Küreselleşmenin etkilerinin semboller düzeyinde hissedildiği Konya’da fikri içselleştirme düzeyine bakıldığında, sürecin şehrin tefekkürüne ve idrakine çok fazla taşınmadığı söylenebilir. Küreselleşme olgusunu ne toptan reddeden ne de bu olgunun tüm değerleri ile uzlaşan Konya, üçüncü bir yolu seçmiş bulunmaktadır. Bu üçüncü yolla Konya küreselleşmenin negatif etkilerine karşı direnmekte insanî değerleri yaygınlaştıran yönüne ise sahip çıkmaktadır.

4.4. Tarihî Değerler, Kimlik ve Sivil Toplum

Yerel kùltürün üretildiği sosyal zemin, gelenekleri inşa eden zihniyet kalıpları, tarih ve Selçuklu medeniyetinin izleri Konya’nın kimliğini ve değerlerini şekillendirmektedir (Meriç vd., 2006a, 6). Şehrin aile ilişkileri, eğlence kùltürü, sùnnet, düğün, hacı uğurlama, asker uğurlama, doğum ve ölüm merasimlerinde geleneksel değerler canlı olarak yaşatılmaktadır. Dinî bayramlar ile Ramazan aylarının canlı geçtiği Konya’da kandil geceleri, çocukların en çok eğlendikleri zaman dilimleri olmaktadır. Sadece Konya’ya mahsus bir halk inancı olan Şivlilik, İslami bir forma büründürülerek her yıl Recep ayının ilk perşembesinde kutlanmaktadır. Çocuklar bu gece ateş yakarak üstünden atlamakta, yerel dilde Şivlilik olarak adlandırdıkları kandillerini yakarak eğlenmektedir. Çocuklara mahsus olan bu gelenek anne ve babalar tarafından da canlı şekilde yaşanmaktadır. Yüzyıl

önce trampetler, kavallar ve fenerlerle akşam saatlerinde mahalle mahalle kutlanan gelenek (Aydın, 1985, 19-35) güncel durumda yerli halkın ve Konya Büyükşehir Belediyesi'nin katkılarıyla canlılığını korumaya devam etmektedir. Şehrin cadde ve sokakları geç saatlere kadar canlı kalmaya devam etmektedir.

Konya'nın gençleri, giyim, konuşma şekli, eğlence, aile içi ilişki ve davranışlarıyla hem küreseli hem de yerel değerleri bir arada yaşatmaktadır. Bu şehirde gençler profil olarak tek parçalı olmayıp mahalle, eğitim seviyesi, sosyal statü ve çalışma şartlarına göre pozisyon alabilmektedir. Sanayi ve ticarete düşük ücretle çalışan büyük gençlik kitlesi konuşma, yemek kültürü ve aile içi ilişkilerde geleneksel Konyalı imajı vermektedir. Köy ve ilçelerden merkeze göç eden ailelerin çocukları ile merkezin kenar mahallelerinde ikamet eden gençler bu kategoride yer almaktadır. Geleneksel ilişkilerin baskın olduğu bu gençlik kategorisi dini değerlere, yerel dini gruplara ve din adamlarına karşı saygılıdır. Buna karşılık şehrin lüks mekânlarında ikamet eden yüksek gelirli ailelere mensup gençlerin farklı davranış kalıpları sergiledikleri görülmektedir. Üniversite mensubu bu gençler küresel kültürün taşıyıcı unsurlarıyla daha çok muhatap olup farklılaşan ilişki sistemleri geliştirmektedir. Bu kategorideki gençlerin konuşmaları geleneksel Konya ağzından farklılık göstermekle birlikte dinî geleneklere bağlılıkları farklılaşmamakta, dikkat çekecek düzeyde zihnî ve fikrî bir değişim gözlenmemektedir. Bu gençlerin Cuma namazlarında, Ramazan teravihlerinde ve yerel dinî faaliyetlerde yer aldığı görülmektedir.

Dindar kimlikle modernizm ve kapitalizmin şekillendirdiği yeni toplumsal kimliğin barışık yaşandığı Konya'da "hoşgörü şehri" imajı Mevlâna üzerinden yapılmaktadır (Sarı, 2013, 174; Türkyılmaz, 2016, 355). Eski ve yeni, modern ve gelenek, küresel ve yerel bir arada yaşamaktadır. Belli zamanlarda bu dengenin yönü geleneğe ve yerele doğru kaymaktadır. Evlenen ve aileye karışan birey geleneksel ilişki kalıplarının içine doğru çekilmektedir. Geleneksel aile ziyaretleri, asker ve hacı uğurlama törenleri, sünnet, nişan ve evlenme törenleri; hastalık, doğum ve ölüm törenleri Konya'da yaşayan bireyleri geleneksel davranış kalıplarına yönlendirmektedir.

Tüketim kültüründe geleneksel yapı belli alanlarda korunmaktadır. Örneğin Konya'nın farklı bölgelerinde farklı zamanlarda açılan McDonald Konya'lı olmayan üniversite gençliğinin dışında yerli müşterinin ilgisini çok çekmezken şehrin her yerinde açılan etli ekmek mekânları çok rağbet görmektedir. Buna karşılık Konya gençliğinin giyimde marka ve modayı takip ettiği görülmektedir. Örneğin Konya yerelinde kadınların giyiminde büyük değişiklik ortaya çıkmıştır. Yakın dönemlere kadar yerel kadınların giyiminin bugünkünden farklı olduğu bilinmektedir. Kadınların standart giyimi, şalvar ve üst elbiselerinin üzerine geçirdikleri poşu idi (Özus vd., 2014, 634-649). Yeni dönemde tersi bir durum söz konusu olmuştur. Küreselleşme ve dijitalleşmenin hız kazandığı yakın dönemlerde özellikle genç bayanların kamusal alana çıkması ile birlikte mahremiyet

algısında büyük dönüşüm yaşanmış (Türkyılmaz, 2016, 355) özellikle kadın giyiminde büyük bir değişim ortaya çıkmıştır. İnternet, cep telefonu ve sosyal medya gibi gibi küresel/dijital araçların bu durumda etkili olduğu, özellikle üniversitelerin bu şehrin giyim kùltürünü doğrudan etkilediği dile getirilmelidir.

Konya muhafazakârlığı geleneksel mahalle kùltürü düzeyinde keskin bir değişim yaşamadığı halde cadde, sokak, park gibi kamusal alanlarda yaşanan kısmi değişim göze çarpmaktadır. Kamusal alanlardaki geleneksel muhafazakâr görünüm geçmiş yıllara nazaran azalmıştır. Ramazan aylarında şehrin çarşısında mevcut olan hassasiyetlerin azaldığı, yeme, içme, sigara vb. manzaraların arttığı basit gözlemlerle anlaşılmaktadır. İki binli yıllardan önce Konya’da muhafazakârlık lehine görünen ve kendini belirgin şekilde giyimde, tesettürde gösteren değişim özellikle salgın sonrasında yavaş yavaş seküler görünüm lehine evrilmiş, merkezî mekânlardaki muhafazakâr kùltür aşınmıştır. Mahalle aralarında belirgin olmayan giyimdeki moda, daha kamusal alanlara çıkıldığında üst düzeyde temsil edilmekte ve Konya, dünya şehirlerinden farklı olmayan bir görünüm arz etmektedir. Şehirde yaşanan bu farklılaşma hoşgörü ile karşılanmakta böylece süreç sessiz bir birikimle giyim dışındaki toplumsal alanlara doğru kaymaktadır. Bu süreçteki önemli bir başka ayrıntı ise 2020 yılından itibaren (salgın sonrası) sanal ortamlarda agnostizm, deizm ve ateizm lehinde gerçekleştirilen faaliyetlerin belli bir genç kitleyi düşünce ve inanç düzeyinde etkilemesidir. Bu tür akımların 21. yüzyılda Türkiye genelinde küçük de olsa yükselişe geçtiği ve gençleri etkilediği bilinmektedir (Korkmaz, 2022, 42-49). Akademik çerçevede ve gençlik düzeyinde yoğun olarak devam eden bu yöndeki tartışmaların zamanla toplumun geneline yayılma ihtimali bulunmaktadır.

Konya alışveriş merkezlerinde kadınların ve gençlerin marka ve modaya dayalı alışverişleri dikkat çekmektedir. Dinî giyime ait moda kendi içinde farklı bir süreç takip etmektedir. Üst gelir sahibi dindar ailelerin kızları genelde dinî modaya rağbet etmektedir. Dindar genç kızların alışveriş yaptığı dinî giyim mekânları küresel moda tasarımlarının etkisinden uzak değildir. Bu anlamda küresel olan nesneler dinî bir biçime büründürölmekte, toplumun inanç, yaşam ve değerleri ile barışık hâle getirilmektedir.

Öte yandan Konya’da küreseli ve yereli bir arada yaşatan güçlü bir sivil toplum kùltürünün varlığı dile getirilmelidir. Şehir Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerinde “hayırseverlerin bağışları ile kamu hizmetlerini sürdüren” vakıfların en güçlü olduğu şehirlerin arasında yer almaktadır (Kaya-Çelik, 2022, 38-51). Şehirde bünyesinde yüzlerce sivil toplum kuruluşu barındıran Konya Sivil Toplum Platformu bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları dinî değerleri, yerel kùltürü ve sembolik değerleri yaşatmak için çaba sarf etmektedir. Bu kuruluşlar dinî, tarihî ve kùltürel değerlerin yalnız örgün eğitim yoluyla aktarılmadığı anlayışıyla geleneksel değerleri güncel duruma entegre etmektedir. Vakıflar, dernekler ve yerel dinî kuruluşlar ayrıca ekonomik anlamda muhtaç bireylere yardım etmektedir. Konya’nın ticaret sahipleri bu amaçla ödeme

kolaylıkları için gerekli tedbirler almakta veya zekat, fitre ve sadaka verme yoluyla muhtaç bireylere yardım etmeye çalışmaktadır.

Tarihî, dinî ve sembolik mekânlar (cami, Selçuklu mimarisi, mezarlıklar vb.) Konya'nın geleneksel özgünlüğünü korumaktadır. Mevlâna Türbesi, Karatay Medresesi, İnce Minareli Medrese, Alaaddin Camii, Kapu Camii ve Üçler Mezarlığı sembolleşmiş dinî mekânlardan bazılarıdır. Köksüzleştirici küresel etkilere karşı kültürel kimliğini koruyan (Meriç vd., 2005, 18) şehir İslami muhafazakârlığını yeni mimari yapılara ve şehir planlamasına yansıtmaktadır. Benzer şekilde künde-kârî, hat, tezhip, minyatür ve mest gibi geleneksel sanat değerleri varlığını korumaya devam etmektedir. Örneğin Konya, künde-kârî sanatının canlı olduğu şehirlerin başında gelmektedir (Konyalı Künde-kârî Ustası, 2021).

4.5. Hayat Tarzı ve Komşuluk İlişkileri

Selçuklu ve Osmanlı hayat tarzına ait toplumsal ve tarihî tecrübeler şehrin kültürel kodlarına yansımıştır. Küreselleşme bu kodların bir kısmını değiştirip geleneksel hayat tarzını kısmen etkilediği hâlde İslami değerlere bağlılık ve bu dine ait kutsallar korunmaya devam etmektedir. Dinî ibadetler, aile içi davranış biçimleri ve kadın erkek ilişkileri geleneksel yapısını korumaya devam etmektedir.

Toplumsal ve tarihî tecrübeye ait kodları Konya kadınlarının toplumsal ilişkileri üzerinden okumak mümkündür. Şehrin dinî ve kültürel değerlerini canlı tutan orta yaş ve üzeri kadınlar kendi aralarındaki periyodik oturmalarında dinî sohbetler yapmaya ve yer yer ilahiler söylemeye devam etmektedir. Belli yaş düzeyinin üstündeki bu Konya kadınının günlük hayatta erkeklerle ilişkisi mahremiyet kültürü çerçevesinde şekillenmektedir. Küreselleşme bu kadınların hayat tarzını dolaylı olarak etkilediği hâlde geleneksel yapı korunmaya devam etmektedir.

Kadının merkezinde yer aldığı aile, küreselleşme karşısında Konya'nın özgün yapısını koruyan ender sosyal kurumların başında gelmektedir. Konya aile yapısı toplumsal kırılmaların yaşandığı dönemlerde sığınılan kurum olmuştur. Ailede başlayan saygı, sevgi, dine bağlılık, terbiye düsturlarını gözetme gibi aile içi geleneksel davranış kalıpları genişleyerek topluma doğru yayılmaktadır.

Bu şehirde üniversite okumaya gelen öğrenci sayısındaki artış, şehir merkezine doğru yaşanan göçler, küreselleşme, internetin yaygınlaşması, dijitalleşme, AVM ve kafe kültürünün artması gibi etkenler geleneksel yapıyı -özellikle genç profil bazında- önemli düzeyde etkilemiş olmasına rağmen ortadan kaldırmamıştır. Hatta Konya'da üniversite okumaya gelen öğrenciler üzerine yapılan bir saha çalışması tersi bir durumun varlığına işaret etmektedir. Araştırma sonuçlarına göre Konya'da üniversite okumaya gelen öğrencilerin bu şehrin muhafazakârlığına dönük algıları zaman içinde pozitif yönde

dönüşüm yaşamıştır (Akın vd., 2013, 145-167).

Küreselleşme süreci ile birlikte kentlerde mevcut olan yoğun kan akrabalığı ilişkileri, hemşeri ve komşuluk ilişkilerine doğru evrilmektedir. Konya'da komşuluk ilişkileri canlı şekilde devam etmektedir. Dinî ve ahlaki kabuller bu durumun temel etkenlerindendir. Komşuluk ilişkilerinde mahremiyet ön plandadır. Yardıma muhtaç olan komşu ailelere öncelik verilmekte, Ramazan aylarında fitre ve zekâtlarda bu komşular öncelikli olmaktadır. Komşuluk ilişkilerinin belirginleşmesinde kadınların rolü baskındır. Kadınlar gün olarak adlandırdıkları toplantılarda bir araya gelmektedir. Sohbet günü, altın günü, yeni doğan çocuklar için bir araya gelme günü bu toplantılardan bazılarıdır.

Kentsel dönüşüm, dış dünyayla yaşanan yoğun temas, site kültürünün yaygınlaşması, ve küreselleşmenin toplumsal yansımaları komşuluk ilişkilerini geleneksel bağlamından koparma durumuyla karşı karşıya getirmiştir. Mahalle sakinlerinin birbirini tanıdığı, herkesin selamlaşıp hâl hatır sorduğu ve zor günlerde birbirine destek verdiği bir durumdan kimsenin kimseyle ilgilenmediği bir duruma doğru evrildiği yönündeki yakınmalar geçmişe özlem kadar yeni bir gerçeği de dile getirmektedir (Meriç vd., 2006b, 27). Merkez Meram, Selçuklu ve Karatay ilçelerinde konut ve mimari açıdan yaşanan yeni yapılaşma bu değişimi etkileyen temel sebeplerin başında gelmektedir. Bununla birlikte değişimin, toplumsal dokuyu değiştirecek düzeyde keskin olmadığı ifade edilmelidir.

Kentsel dönüşüm ve ortaya çıkan yeni lüks yapılaşma ile birlikte eski ve yeni mahalle sakinlerinin bir araya gelebildiği, bu iki kesim arasında kısmi farklılıklar bulunduğu hâlde ilişkilerin karşılıklı saygı çerçevesinde devam ettiği görülmektedir. Site kültüründen önce mahalle kadınları, mahalle aralarında, evlerin bahçelerinde ve sokaklarda sık sık bir araya geldikleri hâlde yeni yapılaşma bu duruma engel teşkil etmiştir. Aile içinde de gençlerle yaşlılar arasında bir mesafenin ortaya çıktığı, komşuluk ilişkileri bağlamında gelir farklarının karşılıklı ilişkileri negatif yönde etkilediği ve geleneksel çevredeki samimi diyalogların gözle görülür düzeyde azaldığı ifade edilmelidir.

Öte yandan Konya'da yaşanan değişime rağmen komşuluk, akrabalık ilişkileri bir düzeyde varlığını korumaya devam etmektedir. Yetmişli yıllardan itibaren televizyonların evlere girmesi, sonraki dönemlerde mahalle aralarında internet kafelerin açılması güncel durumda ise herkesin kendi cep telefonu ve sosyal medya hesabı üzerinden dünyaya açılması yerel halkın komşuluk/akrabalık ilişkilerini, giyim tarzını ve konuşma şeklini etkilediği hâlde köklü ve dönüştürücü bir değişim meydana gelmemiştir. Dolayısıyla Konya'da komşuluk ve akrabalık ilişkileri, kendi zemininde yeniyi de içinde eriten geleneksel dinî atmosferde devam etmekte böylece modernlikle muhafazakârlık, küreselleşme ile yerellik bir arada yaşatılarak bir sentez kurulmaktadır.

4.6. Mekân: Ayrışma ve Dayanışma

Güvenlikli siteler küreselleşme sürecinin ürettiği mekânsal ayrışmanın yeni

boyutudur. Bu yapılanmalar klasik çağlardaki mekânsal ayrışmanın modern zamanlardaki bir görünümü olarak kabul edilebilir. Bu sitelerin ortaya çıkışında ekonomik faktörler belirgindir (Alver, 2007, 105). Güvenlikli siteler, birey ve gruplar açısından hem yeni sosyal pozisyonlar hem de geleneksel mekânlardan ayrışma anlamına gelmektedir. Konya’da bu yeni yapılaşma sosyal yaşamın yeni normali olarak dikkat çekmektedir. Bu yeni mekânlar modern mimari, tasarım, oyun alanları, yeşil alan, güvenlik, otopark ve sosyal alanları ile ön plana çıkmaktadır.

Küreselleşme sürecinde konut, mimari ve yaşam şekilleri ile ilgili yaşanan değişim Konyalı’nın evle ilgili taleplerini değiştirmiş, gelir seviesindeki yükseliş lüks konutlara ve güvenlikli sitelere talepleri arttırmış, konfor talebi öne çıkmıştır. Meram bölgesindeki lüks yapılanmalar zamanla Selçuklu ve Karatay bölgelerine yayılmıştır. Bu süreçte dinî hassasiyeti ön planda olan insanların talepleri değişmiş, dinî ve geleneksel endişelerden dolayı geniş ev talebi artmış, haremlik ve selamlık bunda önemli bir etken olmuştur. Konya halkı, misafir, akraba ve ebeveynini düşünerek ayrıca haremliği-selamlığı hesaba katarak ev almaya özen göstermektedir. Bu şehirde lüks ev talebinde bulunanlar ve bu şekilde yaşamayı tercih edenler yaşadığı toplumun yabancı olmamakta, geniş halk kitleleri ile sıkı münasebetlerine devam etmektedir.

4.7. Gençlik ve Dinî Değerler

Modern döneme ait sekülerleşme ve bireyselleşme süreçlerinin dinin fert ve toplum üzerindeki etkisini azalttığı iddia edilse de farklı şekillerde gençlerin sosyalleşmesinde ve hayatlarını anlamlandırmasında dinin fonksiyonunun devam ettiği, hatta modernizmin dindarlığın başka şekillerine yol açtığı ve yeni dönemin imkânlarıyla dinin varlığının giderek güçlenmekte olduğu söylenmektedir. Gençlik döneminin dinî açıdan hem bir uyum ve dine dönüş hem de dinî şüphe ve kararsızlık dönemi olduğu (Kaymakcan, 2021, 17; Hökelekli, 2015, 13) gerçeğinden hareketle Konya gençliğinin küreselleşme sürecinden hangi düzeyde etkilendiği önem arz etmektedir.

3-4 Mart 2018 tarihinde Konya’da gerçekleştirilen İmam Hatip Öğretmenleri Zirvesi & Gençlik ve İnanç Çalıştayında (İmam Hatip Öğretmenleri Zirvesi Gençlik ve İnanç Çalıştayı, 2018) gençlik ve dinî değerler konusu çeşitli yönleri ile ele alınmıştır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile İHL Meslek Dersi öğretmenlerinden oluşan elli kişinin katıldığı çalıştayın sonuç bildirgesinde, itikadî anlamda sorunları olan gençlerde özellikle deizm inancının ön plana çıktığı, ateizmin daha geride kaldığı ifade edilmiştir. Mevcut durumun sebep ve sonuçlarının çok yönlü olarak ele alındığı çalıştayda çeşitli çözüm önerileri de sunulmuştur (Gençlik ve İnanç Çalıştayı Sonuç Bildirgesi, 2018).

Hem Türkiye genelinde hem de Konya özelinde gençliğin inanç ve değerleri üzerine yapılan çeşitli saha çalışmalarında deizmin de dâhil edildiği çeşitli inanç durumları ele alınmıştır. Geçmişten bugüne doğru yapılan çeşitli alan araştırmalarına göre Türkiye’de

dindarlık ve inanç seviyesi yüksek düzeyde seyretmektedir. Altmışlı yıllardan günümüze doğru düzenli aralıklarla yapılan saha çalışmalarının hemen hepsinde İslam dinine ait inanç ve değerler hem gençler hem de toplam nüfus bazında en yüksek düzeyde (%90 ve üzeri) çıkmıştır (Hökelekli, 2015, 15; Kaymakcan, 2021, 31; Nişancı, 2023, 197).

Konya halkı ve gençlerinin İslam dinine ait inanç ve değerlere saygı ve bağıllık düzeyi Türkiye ortalamasıyla benzerlik göstermektedir. Son yıllarda Konya’da yapılan saha çalışmaları bu durumu desteklemektedir. Birbirini takip eden yıllarda yapılan saha araştırmaları, küreselleşme sürecinin Konya’daki dindarlık düzeyini belirgin şekilde değiştirmedini ortaya çıkarmıştır. Örneğin Konya’da sekiz farklı ortaöğretim kurumunda 1009 kişilik örneklem grubu (ergen) üzerinde yürütölen bir saha çalışmasında katılımcıların büyük çoğunluğunun İslami inanç ve değerlere ait dinî hayatlarının şekillenmesinde büyük oranda ailenin (% 83,5) etkili olduğu bunun yanında derecesine göre Kur’an kursları, dinî cemaatler, İmam Hatip Liseleri, cami imamları, Din Kùltürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin de bu durumu etkilediğini ortaya çıkarmıştır (Gürsu, 2011, 263). Ilgın ilçesinde lise öğrencileri üzerinde yapılan bir başka alan araştırmasında dindarlık düzeyinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Özkarpuzcu, 2019, 162). Merkez Meram ve Selçuklu ilçelerinde lise öğrencilerinin dindarlık düzeyi ile ahlaki çözölme eğilimleri arasındaki ilişki ile ilgili yapılan bir alan araştırması bulgularına göre dindarlık ölçeğinin tüm boyutları ve toplam puanlarında öğrencilerin dindarlık eğilimleri yüksek düzeyde çıkmıştır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerde ahlaki çözölme ile dindarlık eğilimi arasında anlamlı fakat ters yönlü bir ilişki ortaya çıkmış, dindarlık ölçeğinin alt boyutlarında yüksek puan alan öğrencilerin yüksek ahlaki çözölme sergiledikleri görölmüştür (Çetin, 2019, 57). Konya’da farklı türdeki lise öğrencilerinin dindarlık durumları ve deizm tartışmaları bağlamında yapılan karşılaştırmalı bir başka saha çalışmasında, her iki lise türünde de öğrencilerin dindarlık düzeylerinin çok yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Her iki lise türünde de ailelerin dindarlık oranlarının yüksek çıktığı çalışmada deizmi bir inanç biçimi olarak benimseyen öğrenci sayısının çok az olduğu, bu inancın mantıklı, planlı ve sistemli bir şekilde ortaya çıkmaktan çok mevcut düzene ve aileye itiraz ya da dinin bilinmemesinden kaynaklı olduğu ortaya çıkmıştır (Harmankaya, 2020, 58). Benzer şekilde yakın dönemde il merkezinde yapılan bir başka saha çalışmasında elde edilen verilere bakıldığında, lise öğrencileri arasında Allah’ın varlığına inanan öğrencilerin oranı yaklaşık %92 olarak ortaya çıkmıştır. Ailenin, bireyin dinî gelişimi üzerinde en fazla etkili olan kurum olduğunun ortaya çıktığı bu çalışmada azda olsa dine karşı olumsuz tutum geliştiren deist ve ateist anlayışı benimseyenlerin mevcudiyeti tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca din eğitiminin yoğunluğu ve bu eğitimden tatmin olma düzeyi arttıkça ateizm, deizm gibi akımlara eğilimin azaldığı ortaya çıkmıştır (Kandemir, 2022, 29).

Son yıllarda gerçekleştirilen bu saha çalışmalarından hareketle şunu ifade etmek mümkündür; küreselleşme süreci Konya gençliğinin dinî ve yerel kùltürel değerlere

yönelik tutum ve davranışlarını belirgin düzeyde etkilememiştir. Buna rağmen rakamlara yansımayan yeni bir durumun mevcudiyetine işaret etmek gerekmektedir. Özellikle salgın sonrasında küreselleşmeyle eş zamanlı olarak yükselişe geçen dijitalleşme sürecinin, Konya gençliğinin yönünü bireyselleşmeye, dine karşı ilgisizliğe ya da sekülerleşmeye doğru çevirdiği gözlemlenmektedir. Tartışmalara konu olan deizm, ateizm gibi düşünce düzeyindeki değişimin ise henüz netlik kazanmadığı bilinmektedir.

Sonuç

Küreselleşme nihai bir durum olmaktan çok bünyesinde sofistike ilişkiler barındıran ve bireyi yerel kimliklerinden koparabilen bir süreçtir. Tek biçimci süreçler, tanımlamalar yerine zaman içinde örtüşen, çelişen veya çatışan küreselleşmelerden bahsetmek mümkündür. Olguya ait çok faktörlülük ve geçişlilik özellikleri yaşanan yerel, kültürel ve dinî dönüşümlerin derecesini kesin hatlarla belirlemeye imkan tanımamaktadır. Dolayısıyla süreç karşısında küreselleşmenin tarafı ya da karşıtı olmak yerine öz kimliği kaybetmeden geçmişi aydınlatıp, günümüzü anlayıp ve geleceği inşa etme düşüncesiyle geleneksel yerel kültürel değerleri sürdürebilmenin çabasında olmak esas olmalıdır.

Küreselleşme sürecinde aşırı küreselleşme veya aşırı yerelleşme söylemlerinin ötesinde üçüncü bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu, yabancı ve yerli kültür öğelerinin bilinçli bir sentezine göndermede bulunmaktadır. Konya bu üçüncü duruma örnek bir şehirdir. Küreselleşmeyle birlikte bu şehrin mevcut kodlarının bir kısmı değişmiş olsa da büyük bir kısmı muhafaza edilmiştir. Şehrin kültürüne ait maddi unsurlar bir düzeye kadar değişmiş dinî, tarihî, manevî ve sanata ait unsurlar ise değişime karşı direnmiştir.

Öte yandan dünyanın maddi ve teknolojik gücünü elinde bulunduran egemen kültürlerin küreselleşme yoluyla yerel kültürleri/inançları etkilediği ve kendi değerlerini diğer kültürlerle empoze ettiği bilinmektedir. Bu durumun sekülerleşme yönündeki eğilimleri hızlandırdığını, muhafazakârlığın ve dinî değerlerin belirgin bir yaşam şekline dönüştüğü Konya özelinde görmek mümkündür. Konya yerelinde, ekonomik imkanların artışına paralel olarak genç kuşakta sekülerleşme yönünde bir eğilimin ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Kuşaklararası iletişim eksikliğinin ve ebeveynin çocuklarına karşı negatif tutumunun kuşak çatışmasına sebep olmasında dolayı bu eğilimi beslediği bilinmektedir. Bu bağlamda çocuklarına maddi imkanları seferber eden anne ve babaların sekülerleşme eğilimlerine neyi, ne zaman nasıl yapacağını bilerek buna karşı baskıcı olmayan yeni yaklaşım modelleri geliştirmesi hayati önem taşımaktadır.

Bu şehirde kültür, inanç, dinî değerler, gençlik, gibi alanlar üzerinde 2011-2024 yılları arasında yapılan saha çalışmalarının ilk yıllarına ait sonuçlarla son yıllarına ait sonuçlar arasında oran olarak farklılıklar bulunmamaktadır. Bununla birlikte bu muhafazakâr kültürel çevredeki dinî inanç ve değerlerle ilgili rakamlara yansımayan fakat gözle görülen farklılıkların mevcudiyetine işaret etmek gerekmektedir. Özellikle genç nüfus düzeyinde

giyim, yaşam tarzı, dine karşı ilgisizlik (karşı olmak anlamında değil) gibi davranış kalıplarında gözle görülür bir değişim söz konusudur. Öte yandan deizm, ateizm gibi fikrî ve itikadî düzeyde var olduğu sıkça dile getirilen değişimin ise henüz netlik kazanmadığı, varsa bile bunun dışı yansımadağı bu yüzden durumu belirginleştirmenin şimdilik mümkün olmadığı görülmektedir. Önümüzdeki yıllarda bu yönde düzenli aralıklarla gerçekleştirilecek nicel ve nitel çalışmalarla bu durum ancak netlik kazanabilecektir. Bunun için küreselleşme, yerel kültür ve din ile ilgili saha çalışmalarının özellikle dijitalleşme olgusunu içerecek şekilde genişletilerek yapılması gerekmektedir.

Sonuç olarak, küreselleşmenin Konya'nın yerel kültürü, inanç ve değerleri ile hayat tarzı üzerindeki dönüştürücü etkisi yıkıcı olmamış, ayrışma ve çatışma ortaya çıkarmamış, küresel olanla yerel olan bu mekânda sentezlenmiş, melez bir kültürel durum tezahür etmiştir. Şehir hem fiziki anlamda küresel kentlere benzemiş hem de İslam dini, Mevlâna ve güncel dinî hareketler etrafında oluşan kültür ve inanç özgünlüğünü korumaya devam etmiştir. Küreselleşme Konya'da kendine üçüncü bir yol bularak küreselliğin etkilerini gelenek lehine yumuşatmıştır. Bu durum, birbirini iten ve birbirini dışlayan iki farklı kavram kümesinden ziyade bir arada yaşayabilen bir birlikteliğe işaret etmektedir.

Kaynakça/References

- Akgönenç, Oya. "Küreselleşme, Etkileşim ve Dış Politika Oluşumu". Milli Kültürler ve Küreselleşme. Konya: Tebliğler, Tartışmalar, 16-18 Ekim 1997.
- Akın, Mahmut Hakkı vd. "Konya'nın Muhafazakârlık Algısı Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma". Muhafazakar Düşünce Dergisi, 9/36 (Haziran 2013), 145-167.
- Aktay, Yasin. Küresel Kentleşme Konya Örneği. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, Sosyal Araştırmalar Merkezi Müdürlüğü, 2005.
- Alankuş, Sevdâ. "Yerellik(ler), Yerelliğin İmkanları ve Yerel Medya". Global Yerel Ekseninde Türkiye. Der. E. Fuat Keyman-Ali Yaşar Sarıbay. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım, 2000.
- Alver, Köksal. Steril Hayatlar Kentte Mekânsal Ayrışma ve Güvenlikli Siteler. Ankara: Hece Yayınları, 2007.
- Amin, Samir. Küreselleşme ve Kapitalizm. Türkçesi, Vasıf Erenus. İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1999.
- Aslanoğlu, A. Rana. Kent Kimlik ve Küreselleşme. Bursa: Asa Kitabevi, 2000.
- Atasoy, Fahri. Küreselleşme ve Milliyetçilik. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2005.
- Aydın, Mehmet. "Konya'daki Mânevî Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili". Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1, (1985), 19-35. Erişim 19 Eylül 2024.

<http://ktp.isam.org.tr/detayilhmkltz.php?navdil=...ar&midno=5514375&Dergivalkod=0525>

- Aydın, Mustafa. Gençliğin Dini ve Sosyal Değerleri. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2010.
- Bauman, Zygmunt. Akışkan Modernite. Çev. Sinan Okan Çavuş. İstanbul: Can Sanat Yayınları, 2018.
- Beck, Ulrich. "Küreselleşme Nedir?". Çev. Kudret Bülbül. Küreselleşme Temel Metinler. Ankara: Orion Kitabevi, 2009.
- Berner, Erhard. "Metropol İnkilemi: Küresel Toplum, Yerellikler ve Manila'da Kent Arazisi İçin Yürütülen mücadele". Mekân, Kültür, İktidar, Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler. İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.
- Bülbül, Kudret. Küreselleşmeler ve Sonrası: Bir Dikotomiler Dizgesi. Ankara: Orion Kitabevi, 2009.
- Çakırcı, Emin. "Son Yüzyılda Dünya Ekonomisi ve Türk Dünyası". Milli Kültürler ve Küreselleşme. Konya: Tebliğler, Tartışmalar, 16-18 Ekim 1997.
- Çapcıoğlu, İhsan. "Küreselleşme, Kültür Ve Din". Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 49/2 (Ağustos 2008): 153-83.
- Çapcıoğlu, İhsan. "Küreselleşme Sürecinde Kültürün Ve Dinin Değişen Görünümleri". Journal of Islamic Research, 28/3 (2017), 247-264.
- Çetin, Rabia. "Ortaöğretim Öğrencilerinin Dindarlık Düzeyleri Ve Ahlaki Çözölme Eğilimleri". Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Davutoğlu, Ahmet. Küresel Bunalım, 11 Eylül Konuşmaları. İstanbul: Küre Yayınları, 2002.
- Duralı, Ş. Teoman. Çağdaş Küresel Medeniyet: Anlamı, Gelişimi, Konumu. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2000.
- Dursunoğlu, Abdülkadir. Küreselleşme: Pratiksel ve Teoriksel Yaklaşım. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2010.
- Elteren, Mel Van. "Amerikan Popüler Kültürünün Etkisinin Global Bir Yaklaşım İçinde Değerlendirilmesi". Popüler Kültür ve İktidar. Der. Nazife Güğör). Ankara: Vadi Yayınları, 1999.
- Gençlik ve İnanc Çalıştayı Sonuç Bildirgesi. 2018. Erişim 23 Eylül 2024.
<https://iktibasdergisi.com/2018/04/03/genclik-ve-inanc-calistayi-sonuc-bildirgesi/>

- Giddens, Anthony. Elimizde Kaçıp Giden Dünya, Küreselleşme Hayatımızı Nasıl Yeniden Şekillendiriyor. Çev. Osman Akınhay. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2000.
- Giddens, Anthony. "Modernitenin Küreselleşmesi". Küreselleşme Temel Metinler. Çev. Kudret Bülbül. Ankara: Orion Kitabevi, 2009.
- Gümüş, İskender. "Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Sosyo-Ekonomik Dönüşümü:1980'den Sonra Konya". Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Gürsu, Orhan. "Ergenlik Döneminde Psikolojik Sağlık ve Dindarlık İlişkisi". Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Din Psikolojisi Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2011.
- Hall, Stuart. "Yerel ve Küresel: Küreselleşme ve Etniklik". Kültür Küreselleşme ve Dünya-Sistemi. Der. Anthony D. King. Çev. Ümit H. Yolsal-Gölcan Seçkin. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1998.
- Harmankaya, Merve. "Geçmişten Günümüze Deizm Ve Deizm Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma – Dolapoğlu Anadolu Lisesi ve Mahmut Sami Ramazanoğlu Anadolu İHL Örneği", Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Hökelekli, Hayati. Gençlik Din ve Değerler, Psikolojisi. İstanbul: Dem Yayınları, 2015.
- Hsiao, Hsin-Huan. "Bir Arada Var Olma ve Sentez, Çağdaş Tayvan'da Kültürel Küreselleşme ve Yerelleşme". Bir Küre Bin Bir Küreselleşme, Çağdaş Dünyada Kültürel Çeçitlilik. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2003.
- Işık, Ali. Konya Mutfak Kültürü ve Konya Yemekleri. Konya Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2006.
- İmam Hatip Öğretmenleri Zirvesi Gençlik ve İnanç Çalıştay. 2018. Erişim 23 Eylül 2024. <https://www.oncuegitimciler.org.tr/sayfa.php?id=696> .
- Kandemir, Sibel. "Lise Öğrencilerinde Ateizm ve Deizm Eğilimi Üzerine Bir Araştırma (Konya Örneği)". Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Eğitimi Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2022.
- Kaya, Yakup - Çelik, Halil İbrahim. "Konya'da Eğitim ve Din Hizmetlerine Hayırsever Katkısı: Onsun Ailesi Örneği". Medeniyet ve Toplum Dergisi, 6/1, (Haziran 2022), 38-51
- Kaygusuz, İbrahim. Mevleviliğın Sosyolojisi Tarihsel ve Toplumsal Temelleri. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2020.

- Kaymakcan, Recep. Gençlerin Dine Bakışı ve Okullarda Din-Değerler Öğretimi. İstanbul: Dem Yayınları, 2021.
- Keyman, E. Fuat-Sarıbay, Ali Yaşar. "Global Yerel Ekseninde Türkiye, Siyaset ve Toplumsal Yaşam". Global Yerel Ekseninde Türkiye. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2000.
- Kılıçbay, Mehmet Ali. "Kültür Çoğunluğu Sona Ererken", Dünya Neyi Tartışıyor? I, (Küreselleşme), Doğu-Batı Düşünce Dergisi 5/18 (Şubat-Mart-Nisan 2006), 117-119.
- Konyalı Kündekari Ustası, Ecdat Sanatıyla 3 Kıtada Camileri Süslüyor. 2021. Erişim 29 Kasım 2024. <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/konyali-kundekari-ustasi-ecdat-sanatıyla-3-kitada-camileri-susluyor/2285952> ,
- Korkmaz, Arif. "Gençlik Dönemi inanç sorunları bağlamında Ateizm". Din ve Toplum Dergisi, 6/2, (Şubat 2022), 42-49.
- Meriç, Ümit vd. "Türkiye’de Konya İmajı". Sosyal Doku Projesi Kent Araştırmaları-1. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Araştırmalar Merkezi Müdürlüğü, 2005.
- Meriç, Ümit vd. "Konya’da Hayat Tarzı". Sosyal Doku Projesi Kent Araştırmaları-2. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Araştırmalar Merkezi Müdürlüğü, 2006a.
- Meriç, Ümit vd. "Konya’da Komşuluk Araştırması". Sosyal Doku Projesi Kent Araştırmaları-4. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Araştırmalar Merkezi Müdürlüğü. 2006b.
- Modelska, George. "Küreselleşme". Küreselleşme Temel Metinler. Çev. Kudret Bülbül-Refik Yalıkaya. Ankara: Orion Kitabevi, 2009.
- Nişancı, Zübeyir. Sayılarla Türkiye’de İnanç ve Dindarlık. İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2023.
- Odabaşı, A. Sefa. Konya Mutfak Kültürü. Konya: Konya Ticaret Odası Yayınları, 2001.
- Özkarpuzcu, Hasibe Aslıhan. "Konya İlgin İlçe Merkezindeki Ortaöğrenim Gençliğinin Din Algısı ve Dini Yaşayışları". Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Özkul Metin-Akca Ümit. "Modern Dünyanın Gardrobu: Küreselleşme, Devlet, Millet, Milliyetçilik". Kürenin Halleri Sosyoloji. İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2007.
- Özkul, Osman. Kültür ve Küreselleşme, Kültür Sosyolojisine Giriş. İstanbul: Açılım Kitap, 2008.

- Özus, E. Elhan vd., “Konya Geleneksel Kadın Kıyafetlerinden Günümüze Yansımalar”. International Journal of Science Culture and Sport, (Temmuz 2014), 634-649.
- Ritzer, George. “Mcdonaldlaştırmaya Giriş”. Küreselleşme Temel Metinler. Çev. Şen Süer Kaya. Ankara: Orion Kitabevi, 2009.
- Robertson, Roland. Küreselleşme, Toplum Kuramı ve Küresel Kùltür. Çev. Ümit Hüsrev Yolsal. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- Sarı, Özgür. “Kent Markalamasında Konya ve Mevlana Örneği”. İdealkent, 4/8 (Ocak 2013), 170-179.
- Şeriati, Ali. Medeniyet ve Modernizm. Türkçesi, Ahmet Yükseköğlü. İstanbul: Bir Yayıncılık, 1985.
- Tomlinson, John. Küreselleşme ve Kùltür. Çev. Arzu Eker. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004.
- Türkyılmaz, Hilmi. “Konya’da Dini Hayat”. Konya: Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2016.
- Wallerstein, İmmanuel. “Kalkınmacılık ve Küreselleşmeden Sonra Ne?”. Küreselleşme Temel Metinler. Çev. Yusuf Okan Kavuncu. Ankara: Orion Kitabevi, 2009.
- Wallerstein, İmmanuel. “Ulusal ve Evrensel: Dünya Kùltürü Diye Bir Şey olabilir mi?”. Kùltür Küreselleşme ve Dünya-Sistemi. Der. Anthony D. King. Çev. Ümit H. Yolsal, Gülcan Seçkin. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1998.
- Yılmaz, Aytekin. İkinci Küreselleşme Dalgası Kavram, Süreç ve Sorunlar. Ankara: Vadi Yayınları, 2004.
- Yılmaz, Sinan. “Türk Ailesinin Dönüşümü ve Din”. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2008.
- Yılmaz, Yasin. “İslâm Ailesi ve Modernizm”. Teoriden Gündelik Hayata Sosyolojik Tartışmalar. Ed. Metin Özkul-İbrahim Kaygusuz. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2021a.
- Yılmaz, Yasin. “İslâm Medeniyetinin Ortaya Çıkışı, Temel Özellikleri ve Gerilemesiyle İlgili Bir Değerlendirme”. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11/22, (Güz 2021b), 591-612.